

**Οι Ψηφιακές Δεξιότητες στην Εκπαίδευση Ενηλίκων σύμφωνα με το:
«Νέο Θεματολόγιο Δεξιοτήτων για την Ευρώπη {SWD (2016) 195
final}»**

Καρανικόλα Ζωή

ΣΕΠ LRM, Διδάσκουσα ΠΜΣ,
karanikola.zoi@ac.eap.gr

Ζαραβίνας Μιχαήλ

ΠΕ11. Φυσικής Αγωγής. ΓΕ.Λ. Θέρμου
zm.managemedu2017@gmail.com

Παναγιωτόπουλος Γεώργιος

Επ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών
pangiorgos@upatras.gr

Περίληψη

Στις μέρες μας η ανάγκη απόκτησης ψηφιακών δεξιοτήτων αναδεικνύεται ζήτημα μείζονος σημασίας πρωτίστως στον χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, "A New Skills Agenda for Europe. Working together to strengthen human capital, employability and competitiveness", συνιστά ένα νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων, υποστηρίζοντας μια κοινή δέσμευση για την επίτευξη ενός κοινού οράματος για τη διατήρηση θέσεων απασχόλησης. Επίσης προβάλλει την ανάγκη ενίσχυσης των ευαίσθητων πληθυσμών με τις κατάλληλες δεξιότητες, που θα οδηγήσουν στην ευημερία της κοινωνίας συνολικά. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των ψηφιακών Δεξιοτήτων που καθίστανται αναγκαίες για τις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, αν και στην Ευρώπη υπάρχει έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα. Στο συγκεκριμένο κείμενο καλούνται τα κράτη μέλη να αναπτύξουν ολοκληρωμένες εθνικές στρατηγικές ψηφιακών δεξιοτήτων με τη θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Λέξεις-κλειδιά: Νέο Θεματολόγιο Δεξιοτήτων, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ψηφιακές Δεξιότητες.

Εισαγωγή

Σε μια ταχέως μεταβαλλόμενη παγκόσμια οικονομία, οι ψηφιακές δεξιότητες πρόκειται να καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό την ανταγωνιστικότητα και την ικανότητα καινοτομίας. Αποτελούν παράγοντα έλξης για επενδύσεις και καταλύτη στον ενάρετο κύκλο δημιουργίας θέσεων εργασίας και ανάπτυξης. Αποτελεί αδιαμφισβήτητη παραδοχή ότι το άτομο προκειμένου να ανταπεξέλθει στις σύνθετες συνθήκες που διαμορφώνονται στο σημερινό απαιτητικό εργασιακό περιβάλλον, οφείλει να διαθέτει όχι μόνο θεωρητικό γνωστικό υπόβαθρο, αλλά επί της ουσίας να μπορεί αυτό να εφαρμοστεί στην πράξη. Το άτομο χρειάζεται και πρέπει να είναι σε θέση να διαχειριστεί και αντιμετωπίσει πιθανές δυσκολίες που τυχόν ανακύψουν. Η εφαρμοστική δηλαδή ισχύς του περιεχομένου των Δεξιοτήτων της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, μπορεί να αναδείξει τα λειτουργικά επωφελή χαρακτηριστικά τους τα οποία ευνοούν πρωταρχικά και κύρια τα άτομα τα ίδια, τα οποία προασπίζονται με στοιχεία αυτοπεποίθησης, αυτοενεργοποίησης, δυναμικότητας, συνεργασίας και έμπνευσης (Dacre & Sewell, 2007).

Η αναμενόμενη ελλιπής κατάκτηση Δεξιοτήτων από το άτομο σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα Δεξιοτήτων ως άμεση συνέπεια των αναπόφευκτων κοινωνικών μεταβολών, αποτέλεσε συχνά αντικείμενο συγγραφικών μελετών (Rogers, 1999), έγινε πεδίο μελέτης στα

μέσα του 20^{ου} αιώνα και θα αποτελεί διαχρονικά αντικείμενο ενδιαφέροντος και στη σύγχρονη εποχή και την ανθρώπινη παραγωγικότητα (De la Fuente & Ciccone, 2002). Η επίσημη διεθνής γνώμη σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, (OECD, 2016), προβλέπει την υψηλή εξειδίκευση της σύγχρονης κοινωνίας και επισημαίνει τη σπουδαιότητα «επένδυσης» του περιεχομένου της εκπαίδευσης με τις εξ' ολοκλήρου απαιτούμενες Δεξιότητες των σημερινών μαθητών – αυριανών επαγγελματιών σε μια εξελισσόμενη ανταγωνιστική αγορά εργασίας.

Ειδικότερα, ο όρος Δεξιότητες περιλαμβάνει την εμπειρική ικανότητα να εφαρμοστούν οι αποκτηθείσες γνώσεις με τη χρήση της κατάλληλης τεχνολογίας και έχει νοητικό – γνωστικό αλλά και χειρωνακτικό – πρακτικό χαρακτήρα (Γκόβαρης & Ρουσσάκης, 2008). Προσθετικά, το σύνολο των Δεξιοτήτων συνιστά τόσο την πολυπλοκότητα όσο και την εξειδίκευση όχι μόνο των γνώσεων αλλά και του χειρισμού εργαλείων για την αντιμετώπιση της σύγχρονης ανταγωνιστικής επαγγελματικής πραγματικότητας και της αγοράς εργασίας (Βεργίδης, 2010). Μάλιστα, η σημαντικότητα της πρακτικής εφαρμογής των γνώσεων επισημαίνεται χαρακτηριστικά και από τον Andreas Schleicher, Διευθυντή Εκπαίδευσης και Δεξιοτήτων του ΟΟΣΑ, σύμφωνα με τον οποίο «*Η παγκόσμια οικονομία δε σε πληρώνει πλέον για αυτά που ξέρεις.[...] Η παγκόσμια οικονομία σε πληρώνει για το τι μπορείς να κάνεις με αυτά που ξέρεις*» (OECD, 2016b).

Η σημερινή εργασιακή πραγματικότητα αποκαλύπτει και υποδεικνύει την επιτακτική ανάγκη το άτομο να είναι τεχνολογικά καταρτισμένο, να διαθέτει δηλαδή Ψηφιακές Δεξιότητες. Ως ψηφιακός γραμματισμός ορίζεται η ικανότητα που διαθέτει κάποιος να κατανοεί και να χρησιμοποιεί πληροφορίες ποικίλης μορφής που προέρχονται από διαφορετικές ψηφιακές πηγές και αφορά στην κατοχή ιδεών παρά στη χρήση πλήκτρων (Gilster, 1997).

Οι ενήλικες που έχουν αποκτήσει Ψηφιακές Δεξιότητες χειρισμού για τη διαχείριση και ανάλυση επιχειρησιακών δεδομένων και που είναι σε θέση να υποστηρίξουν τις ψηφιακές υποδομές μιας επιχείρησης, συμβάλλουν στην κατασκευή ωφέλιμων και καινοτόμων πλάνων για την ενίσχυση και ισχυροποίηση των ατομικών τους προσόντων στην αγορά εργασίας (OECD, 2016).

Εκπαίδευση Ενηλίκων και Ευρωπαϊκή Ένωση

Σύμφωνα με τους Carter & McRae (1996), ο κυρίαρχος δρόμος για να μπορέσει μια κοινωνία να διεκδικήσει ανταγωνιστική θέση στις σύγχρονες ραγδαίες και αλληπάλληλες αλλαγές, είναι να καλλιεργήσει γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη υψηλού βιοτικού επιπέδου, το οποίο επιτυγχάνεται μεταξύ άλλων με τη δια βίου κατάρτιση. Η παραδοχή αυτή υπογραμμίζει την αναγκαιότητα ο άνθρωπος παράγοντας να είναι εξοπλισμένος με γνωστικά εφόδια που θα του επιτρέψουν να συγχρονίζεται και διαμορφώνει με αυτόνομη δράση του, τις πολιτικοοικονομικές συνθήκες του κοινωνικού γίνεσθαι. Ταυτόχρονα, με τις περιρρέουσες αλλαγές, τη διεθνοποίηση αφενός της οικονομίας και αφετέρου τον εμπλουτισμό των επαγγελμάτων με νέα δεδομένα, είναι υπαρκτή και καθόλου αμελητέα η ανησυχία των ατόμων να εξασφαλίσουν μια σταθερή και ασφαλή επαγγελματική θέση στην αγορά εργασίας (Καψάλης & Παπασταμάτης, 2013).

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η παροχή υψηλής και εξειδικευμένης εκπαίδευσης και κατάρτισης των σημερινών εκπαιδευομένων - εν δυνάμει επαγγελματιών, αναδεικνύεται ζήτημα μείζονος σημασίας και συνεπάγεται την προώθηση μιας εκπαίδευσης ικανής να οδηγήσει το ανθρώπινο δυναμικό στη διεκδίκηση αξιοπρεπών θέσεων εργασίας με στόχο την προσωπική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία (Panagiotopoulos & Karanikola, 2017). Η υλοποίηση της αντίληψης αυτής, σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό πεδίο, μπορεί να αναπτυχθεί μέσω του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και της μη τυπικής εκπαίδευσης, η οποία περιλαμβάνει στην ουσία την Εκπαίδευση Ενηλίκων και προβλέπει την καλλιέργεια ενός συνόλου Δεξιοτήτων (εγκάρσιες, κοινωνικές, ψηφιακές κλπ.) για τους ενήλικες εκπαιδευομένους που επιχειρούν μια δεύτερη ευκαιρία στη μάθηση.

Ο όρος Εκπαίδευση Ενηλίκων, ο οποίος τυγχάνει ερμηνευτικών δυσκολιών ως προς τον ακριβή προσδιορισμό του περιεχομένου του (Knowles, Holton, & Swanson, 1998), άρχισε να καθιερώνεται για πρώτη φορά υπό την αιγίδα UNESCO στο Ναϊρόμπι το 1976, ως ένα ευρύτερο οργανωμένο σχήμα εκπαιδευτικών διαδικασιών που θα οδηγήσει το άτομο αφενός στην προσωπική του ολοκλήρωση, αφετέρου στην συλλογική κοινωνική εξέλιξη σε πολλαπλά επίπεδα (Καψάλης & Παπασταμάτης, 2013). Επίσης για τον Rogers (1999), ο όρος Εκπαίδευση Ενηλίκων είναι δύσκολο να προσδιοριστεί επακριβώς ως προς το περιεχόμενό του, επισημαίνει, ωστόσο, ότι έρχεται να αντισταθμίσει την περιορισμένη εκπαίδευση που έλαβαν τα άτομα και να τα εξοπλίσει με γνωστικό υπόβαθρο και λειτουργικές Δεξιότητες για να ανταπεξέλθουν στην πολυπλοκότητα των καιρών.

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων πρωτοεμφανίστηκε στην Ελλάδα στα μέσα του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα με φόντο τις εξελίξεις των εργατικών κινημάτων στον ευρωπαϊκό χώρο που υπαγόρευαν την ανάγκη για την παρουσία επιμορφωτικών προγραμμάτων στους ενήλικες εργάτες (Βεργίδης, 2010). Ακολούθησε μια προσπάθεια μέσω των εργατικών κινημάτων της εποχής να επιμορφωθούν κατά το δυνατό περισσότερα άτομα που εγκατέλειπαν την τυπική εκπαίδευση και να απαγκιστρωθούν από το τέλμα της αμάθειας σε ζητούμενες Δεξιότητες της εποχής. Μετά τη διαταραγμένη από τους εμφυλίους περίοδο της Ελλάδας, όπου η Εκπαίδευση Ενηλίκων συνδέθηκε με πολιτικά κατά κύριο λόγο συμφέροντα, από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα στόχος της Εκπαίδευσης Ενηλίκων τίθεται η εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων και η προώθηση της κοινωνικής ευημερίας σύμφωνα και με τα ευρωπαϊκά πρότυπα εκπαιδευτικής πολιτικής (Βεργίδης, 2008).

Η δημιουργία και η σύσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την άλλη, αποτέλεσε αποκύημα οικονομικής και πολιτικής σύμπραξης χωρών σε μια προσπάθεια για εξασφάλιση ειρηνικών σχέσεων αλλά και επιδίωξη κοινών συμφερόντων για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών των κρατών μελών της σε μια σύγχρονη εποχή κοινωνικών αναταραχών και πολιτικοοικονομικών ανακατατάξεων. Σήμερα αποτελεί την πιο ισχυρή παγκόσμια ένωση κρατών με τα ζητήματα μεταξύ άλλων της εκπαίδευσης και πολύπλευρης ενίσχυσής της, να μένουν στην κορυφή της ημερήσιας διάταξής της (Milana & Holford, 2014).

Σχετικά με την Εκπαίδευση Ενηλίκων, με την παρέλευση ήδη μιας δεκαετίας από τη συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Βρυξέλλες, 2008) για τη βελτίωση των Ικανοτήτων στον 21ο αιώνα όπου σημειώθηκε μεταξύ άλλων η κείρια σημασία απόκτησης Δεξιοτήτων για μια ασφαλέστερη αναζήτηση εργασίας και αύξηση της κοινωνικής καταξίωσης του ατόμου, επιδίωξη πλέον αποτελεί η ταυτόχρονη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ενίσχυσή του παρουσιάζεται πιο επίκαιρη από ποτέ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμβάλλει στην ενίσχυση της βάσης των δεξιοτήτων στην Ευρώπη, ιδίως στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» με τον διπλό στόχο της παιδείας, του επενδυτικού σχεδίου για την Ευρώπη, του πλαισίου συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης «ΕΚ 2020», και των παρεμβάσεων των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης θα συνεισφέρουν πάνω από 30 δισ. ευρώ για την υποστήριξη της ανάπτυξης δεξιοτήτων για την περίοδο 2014-2020, και το πρόγραμμα Erasmus+ στηρίζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με περίπου 15 δισ. ευρώ. Αναζητεί την κοινή δέσμευση για μεταρρυθμίσεις σε ορισμένους τομείς στους οποίους η ενωσιακή δράση επιφέρει τη μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Επικεντρώνεται γύρω από τρεις βασικούς άξονες εργασίας:

- α) Βελτίωση της ποιότητας και της καταλληλότητας της ανάπτυξης δεξιοτήτων.
- β) Μεγαλύτερη προβολή και συγκρισιμότητα δεξιοτήτων και προσόντων.
- γ) Βελτίωση των πληροφοριών δεξιοτήτων και της πληροφόρησης για καλύτερες επιλογές σταδιοδρομίας (NEW Skills Agenda for Europe, 2016).

Η Ευρώπη χρειάζεται ψηφιακά έξυπνους ανθρώπους οι οποίοι να είναι όχι μόνο ικανοί να τις χρησιμοποιούν, αλλά και να καινοτομούν και να είναι ηγέτες στη χρήση αυτών των

τεχνολογιών. Χωρίς αυτό η Ευρώπη δεν θα καταφέρει να συμβαδίσει με τον εν λόγω ψηφιακό μετασχηματισμό. Η απόκτηση νέων δεξιοτήτων είναι ζωτικής σημασίας για τη συμπόρευση με τις τεχνολογικές εξελίξεις και η βιομηχανία ήδη εισάγει καινοτόμες μεθόδους κατάρτισης.

Οι Ψηφιακές Δεξιότητες στην Εκπαίδευση Ενηλίκων

Η νέα παγκοσμιοποιημένη και ανταγωνιστικότερη αγορά εργασίας απαιτεί νέες γνώσεις και δεξιότητες, ευελιξία, δυνατότητα αναπροσαρμογής στις συνεχώς διαφοροποιούμενες απαιτήσεις και προσόντα και στάσεις για την προσαρμογή σε έναν αριθμό διαφορετικών επαγγελματών (Βιτσιλάκη, 2005). Η ρομποτοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη αντικαθιστούν τις συνήθεις θέσεις εργασίας, όχι μόνο στον χώρο του εργοστασίου, αλλά στο γραφείο. Η πρόσβαση σε υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, αλλάζει και προϋποθέτει την κατοχή ψηφιακών δεξιοτήτων επαρκούς επιπέδου τόσο από τους χρήστες, όσο και από τους πάροχους υπηρεσιών και τις δημόσιες διοικήσεις. Η ηλεκτρονική υγεία, για παράδειγμα, αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αποκτούν πρόσβαση και λαμβάνουν υγειονομική περίθαλψη, (NEW Skills Agenda for Europe, 2016).

Όπως έχει υποστηριχθεί και παραπάνω, η σημερινή εργασιακή πραγματικότητα αποκαλύπτει και υποδεικνύει την επιτακτική ανάγκη το άτομο να είναι τεχνολογικά καταρτισμένο, να διαθέτει δηλαδή Ψηφιακές Δεξιότητες. Ειδικότερα, οι Ψηφιακές Δεξιότητες αποτελούν το «κλειδί» στην οικονομία της γνώσης καθώς σύμφωνα με τον Manninen (2010) όταν εκλείπει το προσωπικό εκείνο που θα έχει εξειδικευτεί στο πεδίο των Ψηφιακών Δεξιοτήτων, θα υπάρξει σαφέστατος περιορισμός ως προς την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2014), εξαιτίας του ψηφιακού χαρακτήρα της οικονομίας, της ρομποτικοποίησης όχι μόνο στο εργοστάσιο αλλά και στο γραφείο, οι συνθήκες εργασίας έχουν ανάγκη από εργαζόμενους – χρήστες των ψηφιακών ηλεκτρονικών υπηρεσιών προκειμένου να εξασφαλίσουν αποδοτικότερη λειτουργία των επιχειρήσεων και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Στην ατζέντα της Ευρώπης τον Ιούνιο του 2016 (NEW Skills Agenda for Europe, 2016) τέθηκε εκ νέου το ζήτημα επικαιροποίησης των Ψηφιακών Δεξιοτήτων για τους ενήλικες ώστε να είναι σε θέση να γίνονται ανταγωνιστικοί και αξιώνουν επαγγελματικές ευκαιρίες.

Όπως επισημαίνεται και από την έκθεση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (NEW Skills Agenda for Europe, 2016) είναι καθοριστικής σημασίας να ληφθούν εκείνες οι εκπαιδευτικές πολιτικές για τους ενήλικες, οι οποίες θα συμβάλλουν στην προώθηση των Ψηφιακών Δεξιοτήτων στα πλαίσια της νέας ψηφιακής πραγματικότητας. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η έκθεση της UNESCO (2017), η οποία σημειώνει ότι καταρτίζοντας ψηφιακά τους ενήλικες, η κοινωνία της «ηλεκτρονικής γνώσης» στηρίζει την αγορά εργασίας και επιτυγχάνεται όχι μόνο αποδοτικότερη παραγωγική διαδικασία στα εργασιακά περιβάλλοντα αλλά και πολυεπίπεδη αναβάθμιση του εργασιακού προφίλ του ατόμου. Ενήλικες που έχουν αποκτήσει Ψηφιακές Δεξιότητες χειρισμού για τη διαχείριση και ανάλυση επιχειρησιακών δεδομένων και που είναι σε θέση να υποστηρίξουν τις ψηφιακές υποδομές μιας επιχείρησης, συμβάλλουν στην κατασκευή ωφέλιμων και καινοτόμων πλάνων για την ενίσχυση και ισχυροποίηση των ατομικών τους προσόντων στην αγορά εργασίας (OECD, 2016).

Συνοπτικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι Ψηφιακές Δεξιότητες χαρίζουν στο άτομο τα καθ' όλα σημαντικά και χρήσιμα προσόντα για εύρεση θέσεων εργασίας και αναρρίχηση στον επαγγελματικό κλάδο, ταυτόχρονα όμως επιτυγχάνεται ο ψηφιακός κοινωνικός εκσυγχρονισμός ως άμεσο επακόλουθο του παγκόσμιου ψηφιακού μετασχηματισμού.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκινά τον συνασπισμό για τις ψηφιακές δεξιότητες και θέσεις εργασίας για την ανάπτυξη μιας μεγάλης δεξαμενής ταλέντων και τη διασφάλιση ότι μεμονωμένα άτομα και το εργατικό δυναμικό στην Ευρώπη θα είναι εξοπλισμένα με επαρκείς ψηφιακές δεξιότητες. Θα απαιτηθούν έξυπνες επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές, σύμφωνα με το Σύμφωνο Σταθερότητας και

Ανάπτυξης. Η ανάγκη για ενισχυμένες και επίκαιρες δεξιότητες κατέχει επίσης εξέχουσα θέση στο σχέδιο για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Μεθοδολογία έρευνας

Στην παρούσα έρευνα για τη μελέτη του Νέου Θεματολογίου Δεξιοτήτων για την Ευρώπη, εφαρμόστηκε η ποιοτική ανάλυση και ειδικότερα το μεθοδολογικό εργαλείο της θεματικής ανάλυσης (thematic analysis) με τη συμβολή των θεματικών δικτύων (thematic networks). Αυτή συνιστά την επαγωγική αναλυτική διαδικασία και βασίζεται στις αρχές της θεωρίας της επιχειρηματολογίας (argumentation theory) του Toulmin (1958). Η ποιοτική έρευνα μέσω της θεματικής ανάλυσης χαρακτηρίζεται ως μια μεθοδική και συστηματική ανάλυση του υπό έρευνα υλικού, που διευκολύνει την οργάνωση της ανάλυσης κι επιτρέπει μια εκτεταμένη εξερεύνηση των επιφανειακών και βαθύτερων δομών του κειμένου.

Για την εξασφάλιση της αξιοπιστίας, εφαρμόστηκε η αξιοπιστία μεταξύ κωδικογράφων (Intercode Reliability). Αυτή αποτελεί την πιο σημαντική ερμηνεία της αξιοπιστίας και αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο ανεξάρτητοι κριτές παίρνουν τις ίδιες αποφάσεις κωδικογράφησης κατά τη διαδικασία αξιολόγησης ενός μηνύματος (Lombard et al., 2002). Όλοι οι κριτές εργάζονται ανεξάρτητα. Χρησιμοποιούν όμως τις ίδιες οδηγίες και κωδικογραφούν τις ίδιες μονάδες ανάλυσης. Συγκεκριμένα εξετάζεται εάν οι κριτές-κωδικογράφοι κατέληξαν στα ίδια αποτελέσματα, έχοντας κοινό αντικείμενο έρευνας (Krippendorff, 1980, Lombard & al., 2002).

Για τον καθορισμό της εγκυρότητας της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε η εγκυρότητα προσώπου (Face Validity), μία μορφή εγκυρότητας που είναι συχνά ικανοποιητική όταν ο σκοπός της έρευνας είναι περιγραφικός (Holsti, 1969). Παράλληλα η εξωτερική εγκυρότητα εξαρτάται από την κοινωνική σημαντικότητα του περιεχομένου της ανάλυσης και τον βαθμό στον οποίο οι κατηγορίες που δημιουργήθηκαν από τον ερευνητή έχουν σχέση και νόημα πέρα από τον ακαδημαϊκό χώρο. Τα προγράμματα σπουδών των ΣΔΕ απευθύνονται σε όλους τους εν δυνάμει ενήλικες – εκπαιδευόμενους, ενώ το περιεχόμενο της ανάλυσης είναι άμεσα συνδεδεμένο με την εθνική, κοινωνική, εκπαιδευτική και πολιτική κατάσταση της χώρας μας.

Η ανάπτυξη των ποιοτικών μεθόδων είναι αποτέλεσμα της αποδοχής του ερμηνευτικού μοντέλου που αποτυπώνει τη γενική εικόνα και τις τάσεις που επικρατούν, ενώ παράλληλα συνιστά μια μορφή κωδικοποίησης ποιοτικών δεδομένων (Clarke et al, 2015). Συγκεκριμένα, η μέθοδος των θεματικών δικτύων διακρίνεται από ευελιξία, μεγάλης έκτασης δεδομένα, ερμηνεία θεμάτων βάσει αυτών και τέλος διαμόρφωση κατηγοριών που προκύπτουν από αυτά (Braun & Clarke, 2006).

Περιέχονται τρεις τάξεις θεμάτων: το βασικό (basic theme), το οργανωτικό (organizing) και το ολικό (global) (Attride - Stirling, 2001). Στην παρούσα έρευνα το ολικό θέμα είναι η καλλιέργεια των ψηφιακών δεξιοτήτων όπως προτείνεται από το Νέο Θεματολόγιο Δεξιοτήτων για την Ευρώπη, ενώ τα οργανωτικά θέματα που προκύπτουν αφορούν στον τρόπο ανάπτυξης και διάχυσης αυτών των δεξιοτήτων τα οφέλη κατάκτησης ψηφιακών δεξιοτήτων και η συμβολή αυτών στην επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Περιγραφή και ανάπτυξη θεματικών δικτύων

Το πρώτο θεματικό δίκτυο αφορά στις ψηφιακές δεξιότητες που χρειάζεται να καλλιεργήσει και να κατέχει ένα άτομο προκειμένου να εξοπλιστεί με τα προσόντα εκείνα που θα του προσφέρουν ποιοτική εργασία, απασχολησιμότητα και ευημερία, ενώ ταυτόχρονα θα αξιοποιεί τις δυνατότητές του με αυτοπεποίθηση ως ενεργός πολίτης.

Αναφορικά με τις ψηφιακές δεξιότητες γίνεται εκτενέστερη αναφορά στο παρόν κείμενο, καθώς θεωρούνται απαραίτητες για όλες τις θέσεις εργασίας, από τις απλούστερες ως τις συνθετότερες. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της οικονομίας αναδιαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ενεργοποιούνται επαγγελματικά (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Π., 2016: 2). Η συνεργατική οικονομία μετασχηματίζει τα επιχειρηματικά

μοντέλα, απαιτεί διαφορετικές δεξιότητες και φέρνει νέες προκλήσεις, ενώ η ρομποτοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη αντικαθιστούν τις συνήθεις θέσεις εργασίας. Επιπλέον, η πρόσβαση σε υπηρεσίες προϋποθέτει την κατοχή βασικών δεξιοτήτων επαρκούς επιπέδου από τους χρήστες, τους παρόχους υπηρεσιών και τις δημόσιες διοικήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ηλεκτρονική υγεία και υγειονομική περίθαλψη (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 7).

Επιπρόσθετα, αναφέρεται ότι η ζήτηση για επαγγελματίες στον τομέα της ψηφιακής τεχνολογίας έχει αυξηθεί κατά 4% ετησίως κατά την τελευταία δεκαετία, ενώ έως το 2020 ο αριθμός των κενών θέσεων εργασίας για επαγγελματίες τεχνολογίας αναμένεται να διπλασιαστεί σε 756.000. Το ήμισυ του πληθυσμού της ΕΕ δεν κατέχει ψηφιακές δεξιότητες, ενώ το 20% δε διαθέτει καμία (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 7).

Τέλος, η αξία αυτών των δεξιοτήτων διαφαίνεται και από την αναφορά ότι η Ευρώπη χρειάζεται ψηφιακά έξυπνους ανθρώπους, οι οποίοι να είναι όχι μόνο ικανοί να τις χρησιμοποιούν, αλλά και να καινοτομούν. Με τον τρόπο αυτόν θα επιτευχθεί ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η εισαγωγή καινοτόμων μεθόδων κατάρτισης (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 7).

Το δεύτερο θεματικό δίκτυο αφορά στον τρόπο ανάπτυξης και διάχυσης αυτών των δεξιοτήτων. Ο τρόπος αυτός αφορά στη χάραξη και εφαρμογή των κατάλληλων πολιτικών, την ευθύνη των οποίων θα έχουν πολλοί παράγοντες και δρώντες: εθνικές κυβερνήσεις, περιφέρειες, τοπικές αρχές, επιχειρήσεις, εργοδότες, εργαζόμενοι, κοινωνία των πολιτών, ιδιώτες. Ειδικότερα οι κοινωνικοί εταίροι θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 3).

Σημαντικά προγράμματα της Ε.Ε. προς αυτή την κατεύθυνση είναι η στρατηγική «Ευρώπη 2020» που αφορά στην παιδεία, τα επενδυτικό σχέδιο για την Ευρώπη, το πλαίσιο συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης συνεισφέρουν πάνω από 30 δισεκατομμύρια ευρώ για την υποστήριξη ανάπτυξης των δεξιοτήτων για την περίοδο 2014-2020, ενώ το πρόγραμμα Erasmus+ στηρίζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με περίπου 15 δισεκατομμύρια ευρώ (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 3).

Ένα πρόγραμμα που προτείνεται από την Επιτροπή είναι το «Εγγύηση Δεξιοτήτων», το οποίο ουσιαστικά θα παρέχει μια αξιολόγηση των δεξιοτήτων με στόχο την αναβάθμισή τους, προσφορά μάθησης που θα ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των ατόμων και των τοπικών αγορών εργασίας, ευκαιρίες για επικύρωση και αναγνώριση των δεξιοτήτων (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 5).

Επίσης, η Επιτροπή προτίθεται να προβεί σε αναθεώρηση του πλαισίου βασικών ικανοτήτων, έχοντας ως στόχο την ανάπτυξη μιας κοινής αντίληψης για τις βασικές ικανότητες και την προώθηση της εισαγωγής τους στα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 5).

Άλλη σημαντική πολιτική της Επιτροπής είναι ο Συνασπισμός για τις ψηφιακές δεξιότητες και θέσεις εργασίας προκειμένου να αναπτυχθεί μια μεγάλη δεξαμενή ταλέντων και να διασφαλίσει ότι μεμονωμένα άτομα και το εργατικό δυναμικό στην Ευρώπη θα είναι εξοπλισμένα με επαρκείς ψηφιακές δεξιότητες. Προς τούτο θα προβεί στην ίδρυση εθνικών συνασπισμών ψηφιακών δεξιοτήτων που θα συνδέουν τις δημόσιες αρχές, τους τομείς των επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των ενδιαφερόμενων φορέων της αγοράς εργασίας, θα θεσπίσει συγκεκριμένα μέτρα για την προσφορά ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης και των ενδιαφερόμενων φορέων της εργασίας, θα υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές και θα προωθήσει την ενεργό συμμετοχή των επιχειρήσεων και άλλων οργανισμών (*Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη*, Ε.Επ., 2016: 8).

Προκειμένου να καταστεί ευκολότερη η κατανόηση των προσόντων και των δεξιοτήτων, η Επιτροπή θα προβεί στην αναθεώρηση του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων μέσα από την τακτική επικαιροποίηση των εθνικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων, τη διασφάλιση της ποιότητας, την εφαρμογή κοινών αρχών για τα συστήματα πιστωτικών μονάδων, την προώθηση της συγκρισιμότητας των επαγγελματικών προσόντων μεταξύ χωρών (Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη, Ε.Επ., 2016: 9).

Έμφαση θα δοθεί, επίσης, στην προώθηση ενός εργαλείου κατάρτισης προφίλ δεξιοτήτων για υπηκόους τρίτων χωρών, το οποίο θα συνδράμει τις υπηρεσίες στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας στον προσδιορισμό και την τεκμηρίωση των προσόντων και της εμπειρίας των νεοαφιχθέντων υπηκόων τρίτων χωρών.

Επιπρόσθετα, θα γίνει αναθεώρηση του πλαισίου Europass και δημιουργία μιας διαδικτυακής πλατφόρμας, η οποία θα διαθέτει εργαλεία ανταλλαγής και τεκμηρίωσης πληροφοριών σχετικά με δεξιότητες και προσόντα αλλά και δωρεάν εργαλεία αυτοαξιολόγησης (Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη, Ε.Επ., 2016:11).

Άλλη σημαντική πολιτική είναι η διατομεακή συνεργασία στον τομέα των δεξιοτήτων, η οποία δύναται να συμβάλει στην κινητοποίηση και τον συντονισμό των βασικών παραγόντων, την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων, την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων χρηματοδότησης (Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη, Ε.Επ., 2016: 12), ενώ τέλος, αναφορά γίνεται στο σχέδιο της Επιτροπής για παρακολούθηση των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την εξέλιξή τους στην αγορά εργασίας (Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη, Ε.Επ., 2016: 12).

Συμπεράσματα

Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα αναφέρεται αναλυτικά στις ψηφιακές δεξιότητες, τονίζεται δηλαδή με έμφαση η ανάγκη για επικαιροποίηση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων. Η Ε.Ε. προτείνει για τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης των ενηλίκων με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων στην Ευρώπη, τα κράτη μέλη της να δημιουργήσουν ευκαιρίες αναβάθμισης των δεξιοτήτων τους και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας ευρύτερης δέσμης δεξιοτήτων που θα οδηγεί σε τίτλο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή ισοδύναμο.

Η ατζέντα της Ε.Ε. συνεχίζει με ένα ευρύτερο φάσμα δεξιοτήτων που ανοίγουν τον δρόμο για την προσωπική ολοκλήρωση και ανάπτυξη, και όπως συγκεκριμένα αναφέρει την κοινωνική ένταξη, την ιδιότητα του ενεργού πολίτη και την απασχόληση. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι στοιχειώδεις γνώσεις γραφής και ανάγνωσης, θετικών επιστημών και ξένων γλωσσών, καθώς και εγκάρσιες δεξιότητες και βασικές ικανότητες, όπως οι ψηφιακές ικανότητες, η επιχειρηματικότητα, η κριτική σκέψη, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και η ικανότητα για μάθηση, και οι χρηματοοικονομικές γνώσεις.

Κυρίως όμως, μεγάλη έμφαση δίνεται από την Ε.Ε. στις ψηφιακές δεξιότητες και στη δημιουργία ψηφιακά έξυπνων Ευρωπαίων πολιτών, επιμένοντας στην ανάγκη για ψηφιακή επιμόρφωση χρησιμοποιώντας διαθέσιμα κονδύλια της ΕΕ για τον παραπάνω σκοπό.

Απαραίτητο λοιπόν είναι όλες οι δομές εκπαίδευσης ενηλίκων να προσανατολιστούν στα ευρωπαϊκά πρότυπα και κατευθύνσεις, επαναδιατυπώνοντας τα προγράμματα σπουδών και λειτουργίας. Αυτά θα μπορούν να είναι ευέλικτα μεν ως προς τις εκάστοτε ανάγκες των εκπαιδευομένων αλλά συγκεκριμένα δε και αναλυτικά ως προς την περιγραφή τους, κυρίως σε κομμάτια που αφορούν δεξιότητες που περιγράφονται από την Ευρωπαϊκή Ατζέντα δεξιοτήτων ως υποχρεωτικές και απαραίτητες. Στα χρόνια της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας θα πρέπει και οι μη άρτια εκπαιδευμένοι πολίτες μέσω της ψηφιακής επιμόρφωσης-κατάρτισης, να συμβάλλουν στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και ευημερίας ταυτόχρονα.

Αναφορές

A new skills agenda for Europe. Working together to strengthen human capital, employability and competitiveness. {SWD (2016) 195 final}. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 10.6.2016, COM (2106) 381 final.

Attride-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research Copyright, 1* (3), 385-405.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*, 77-101.

Carter, R., & McRae, J. (eds). (1996). *Language, Literature and the Learner: Creative Classroom Practice*. Harlow: Longman.

Clarke, V., Braun, V. & Hayfield, N. (2015). Thematic analysis. In J. Smith (Ed.). *Qualitative psychology: A practical guide to research methods (3rd ed.)* (pp. 222-248). London: Sage.

Dacre P., & Sewell, P. (2007) The key to employability: developing a practical model for graduate employability, *Education & Training, 49* (4), 277-289.

De la Fuente A., & Ciccone, A. (2002). "Human capital in a global and knowledge-based economy", Report for the Directorate-General for Employment and Social Affairs, *European Commission, May, Brussels*.

Holsti, O. R. (1969). Content Analysis for the Social Sciences and Humanities. *Reading, M.A.: Addison – Wesley Publication Company*.

Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: John Wiley

Knowles, M.S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (1998). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development* (6th ed.). Copyright © 2005, Elsevier Inc.

Krippendorff, K. (2004). Reliability in Content Analysis. Some Common Misconceptions and Recommendations. *Human Communication Research, 30* (3), 411 – 443.

Lombard, M., Snyder – Duch, J. & Bracken, C. C. (2002). Content Analysis in Mass Communication. Assessment and Reporting of Intercoder Reliability. *Human Communication Research, 28* (4), 587 – 604.

Manninen, J. (2010). Wider Benefits of Learning within Liberal Adult Education System in Finland. University of Eastern Finland.

Milana, M., and Holford J. (2014). Adult Education Policy and the European Union: Theoretical and Methodological Perspectives. Sense Publishers Rotterdam/Boston/Taipei.

Panagiotopoulos, G. & Karanikola, Z. (2017) Labor Market and Development: UNESCO Research Data on Human Resource Training, *European Journal of Training and Development Studies, 4* (3), pp.62-72.

Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση Ενηλίκων. Μεταίχμιο*.

Toulmin S.E. (1958), *The uses of argument*, UK: Cambridge University Press.

OECD (2014). "Skills and education for society", in *Education at a Glance*.

OECD (2016). *Policy Brief on the Future of Work – Skills for a digital world*.

OECD (2016), *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.187/eag-2016-en>.

UNESCO (2017). *Education Agenda 2030*. Paris, *International Institute for Educational Planning*.

UNESCO (2017). *Education Agenda 2030*. Paris, *International Institute for Educational Planning*.

Βρυξέλλες (2008). *Ανακοίνωση της επιτροπής στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, στο συμβούλιο, στην ευρωπαϊκή, οικονομική και κοινωνική επιτροπή και στην επιτροπή των περιφερειών. Βελτίωση των ικανοτήτων για τον 21ο αιώνα: Ατζέντα για την ευρωπαϊκή συνεργασία στο σχολικό τομέα COM (2008) 425 τελικό*.

Βεργίδης, Δ (2008). *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων – Τόμος Β. Η εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα και η κοινωνικό-οικονομική λειτουργία της*. Πάτρα: ΕΑΠ.

Βεργίδης, Δ. (2010). *Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Βιτσιλάκη, Χ. (2005). *Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας*. Στο: Χατζηδήμου Δ., Βιτσιλάκη Χ. (επιμ.): *Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας*. ΙΑ΄ Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Παιδαγωγική Εταιρία. Ρόδος, Αδελφοί Κυριακίδη.

Γκόβαρης, Χ. & Ρουσσάκης, Ι. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολιτικές στην Εκπαίδευση*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: Αθήνα.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ε.Επ., (2016). *Νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη. Συνεργασία για την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού, της απασχολησιμότητας και της ανταγωνιστικότητας* Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και τη Επιτροπή των Περιφερειών. Βρυξέλλες, 10.6.2016 COM (2016) 381 final.

Καψάλης, Α. & Παπασταμάτης, Α. (2013). *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Γενικά Εισαγωγικά Θέματα*. Αθήνα: Σιδέρης.